

**РЕГИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА "Н.ВРАНЧЕВ"
СМОЛЯН**

**СБОРНИК
С МЕТОДИЧЕСКИ МАТЕРИАЛИ В ПОМОЩ НА
РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА ББЗ**

ЗАПОЗНАВАНЕ С БИБЛИОТЕКАТА

"Книгата е прозорец към света" Да! Но замисляли ли сте се защо? А вярно ли е това твърдение!

Книгите действително са множество прозорци към света и познанието, но тези прозорци са широко отворени, когато на децата са предоставени възможности да четат книги за близки и далечни страни, за познати и непознати народи, за много други въпроси, които ги вълнуват: животни, растения, музика, спорт и др. Такава възможност открива за децата **Б И Б Л И О Т Е К А Т А**.

Думата библиотека има гръцки произход и буквално значи книгохранилище. Но какво всъщност е библиотеката? Тя е обществен културен институт, от който могат да се ползват безплатно книги от всички - деца и възрастни.

За да получи право да ползува библиотеката, всяко дете е необходимо да представи писмено съгласие /поръчителство/ на родителите си. Представяйки поръчителството на библиотекаря, на всяко дете се издава читателска карта, в която се вписват всички взети книги за домашен прочит. Срокът за заемане се определя от Правилника на всяка

библиотека и обикновено е 30 дни. Ако този срок не е достатъчен за да прочетете избраните от Вас книги, той може да се удължи.

Когато стане читател на библиотеката всяко дете трябва да знае как и къде са подредени книжките.

Залата, от която може да се вземат книги за прочит в къщи се нарича -заемна, а залата където може да се разглеждат книжки и детски списания и вестници се нарича - читалня. И в двете зали, всяка книга си има точно определено място. Книгите са подредени на специални полици, наречени стелажи, под строг азбучен ред на фамилните имена на авторите, от ляво на дясно, така както пишем и от долу на горе. На всяка книжка в горния ляв ъгъл има поставено бяло етикетче, наречено сигнатура, която показва мястото на книгата на стелажа.

Ето как изглежда сигнатурата и какво означават елементите посочени върху белия лист:

886.7 К33

886.7 или друг цифров знак показва вида литература /художествена, научнопопулярна, учебна и др/, а К33 е авторския знак /индивидуален за всеки автор/.

Ако търсите приказки от Ангел Каралийчев ще ги откриете на буквата "К" на стелажа с българска художествена литература /886. 7/, стиховете на Асен Босев на "Б" и.т.н

Най-добрият помощник на всеки читател при избора на литература е библиотечният каталог. **Каталогът** е списък на всички книги, които притежава библиотеката. Този списък е съставен на специални каталожни картички подредени в каталожни шкафчета, а вече в нашите библиотеки все по- често ще срещаме и електронни каталози, т. е . информацията можем да открием в компютъра. На всяка каталожна картичка е записано - заглавие, автор, издателство, година и място на издаване.

Каталожният фиш условно можем да наречем паспорт на всяка книга.

Всяка книга има и молба към читателя, ето каква е тя:

"Моля ти се, не ме пипай с нечисти ръце, защото и аз обичам да бъда чиста и хубава!

Не ме оставяй навън на дъжда и вятъра, защото ще се намокря и листовете ми може да се разхвърчат!

Не драскай по мене с молив или химикал, защото ме загрозяваш!

Когато четеш не си слагай лактите отгоре ми, защото ще ме задушиш!

За да означии мястото докъдето си прочел, не прегъвай листа, а сложи разделител или едно обикновено листче и после ме затвори, та да мога и аз да си почина!

Помни, че след като съм услужила на тебе, трябва да ида и при други деца!

Пази ме, както пазиш очите си, защото без книги би живяло в мрак всяко дете!"

Читателю, помни, че не е достатъчно да прочетеш книгите и да ги пазиш чисти, трябва да се замисляш върху прочетеното!

Чети бавно, внимателно и задълбочено и знай, че мъдростта на хората е събрана в книгите!

ПЪТЯТ НА КНИГАТА . ЕЛЕМЕНТИ НА КНИГАТА

Дружбата с книгата се заражда още в детството, в оня прекрасен миг, когато очите проглеждат за онова, което е сътворила и съхранила чрез писмените знаци човешката мисъл. И днес във века на техника и информацията, книгата е постоянен източник на знания и образование. Пътят на нейното създаване е дълъг.

Но какво всъщност означава думата "Книга". Това е съединен в едно цяло ръкописен или печатен текст, с илюстрации и други подобни, по правило с корица или подвързия. Най-практичният материал за писане и размножаване на книги е хартията. Но преди да бъде открита тя, хилядолетия за писане на книги се е използвал папирусът /XXV в. пр. н. е./. Папирусната книга е имала формата на свитък /руло/. Използувала се е широко в древността, в Египет, от там е пренесена в Гърция /VII в. пр. н. е. / и по -късно в Рим, но поради трудна съхраняемост тя рядко е запазена до днес.

В древността наред с папируса се е използва и пергаментът приготвен от овча или телешка кожа. Пергаментът притежава редица предимства пред папируса : трайност, съгъваемост, удобство за писане от двете страни. Така от свитък се преминава към кодекса, т. е. към формата на сгънати и подшити листове с различна големина.

В Китай през II в. е открита хартията, тя измества пергаментът. В Европа тя достига през XIII век.

В своето развитие книгата преминава през няколко етапа. Древната книга е имала най-разнообразни форми. Индийците употребявали палмови листа за писане, а китайците и японците изрязвали копринени и памучни платове във вид на ленти. Египтяните, гърците и римляните векове наред са използвали свитъчната форма на книгата. Най-старият запазен екземпляр от свитъчна форма на книгата е Праисовият папирус писан три хилядолетия пр. н. е. Това е най-старата книга в света.

В България книгата се явява в ръкописна форма още през IX век. Началото на българската правописна книга започва по времето на Първата българска държава, когато в Преслав идват след прогонването им от Моравия тримата ученици на Кирил и Методий - Климент, Наум и Ангеларий.

Първите печатни книги се появяват в Китай през XI век, а в Европа книгопечатането е открито в средата на XV век, когато Й. Гутенберг създава печатни форми от подвижни букви и отпечатва книга.

Първата българска печатна книга със светско съдържание е "Стематогрфия" на Хр. Жефарович появила се едва към средата на XVIII век. Постепенно българите намиращи се в чужбина започват да печатат книги. Един от първите е свещеник Макарий, който печата в Румъния. Той отпечатва "Служебник" /1508/, "Осмогласник" и "Четвероевангелие" /1512г./

Друг българин оставил следи в книгопечатането е Яков Крайков от Кюстендил. Той отпечатва "Часослов", "Псалтир", "Молитвеник" /1570/.

Най-голяма популярност има книгата "Абагар" съставена и отпечатана от Филип Станиславов през 1651г. в Рим.

За основоположник на книгопечатането в България се смята Никола Карастоянов, който през 1828 година открива печатница в Самоков.

Днес книгоиздаването и книгопечатането влиза в крак с новите нужди и изисквания на времето и потребителите. Съвременните книгоиздатели използват нови компютърни технологии и книгата има все по - привлекателен вид. Днес читателите имат възможност да използват и електронни книги.

Преди да стигне до издателя и печатницата, книгата извървява дълъг и не лесен път.

Най-напред тя трябва да бъде създадена. Нейният създател естествено е авторът-поет, писател, учен .

Създадена от творецът книгата в ръкопис се предава в издателството. Там творбата преминава през редакторската ръка. Думите на автора след това оживяват под ръката на художника, който сътворява илюстрациите.

Така готовата книга преминава в печатницата. Отпечатва се в определен тираж /количеството екземпляри от едно заглавие/, след което се разпространява от книжарниците или книгоразпространители. Така достига и до библиотеката, а чрез нея до всички читатели, които обичат и ценят книгата, като източник на знания и информация.

Книгата е в ръцете на читателя. Кой са нейните основни елементи, които ни ориентират при избора?

Заглавна /титулна/ страница - това е паспортът на всяка книга. На нея са отразени - автор, заглавие, издателски данни.

Предговор - въстъпителен текст към книгата, в който се дават разяснения за подбудите и работата по написването, целите, задачите, структурата, особеностите и читателското предназначение.

Анотация - кратко изложение за съдържанието, имащо задачата да подпомогне читателя при избора на литература.

САМОСТОЯТЕЛНА РАБОТА С КНИГАТА

"Четенето прави човека знаещ, беседата
находчив, а навикът да се взема бележка
точен!"

Фр. Бейкън

За да има успех нашата работа с книгата е необходимо да овладеем правилно методите на четенето. Методът на четене в общи линии означава начинът, по който читателят подхожда към работата с книгите. Само този, който чете целеустремено по план, може да извлече най-голяма полза от книгите. Самостоятелната работа над книгата зависи от създадените навици и от спазването на определени правила.

Преди да започнем да четем избраната книга, трябва да имаме за нея кратки сведения. За предварително общо запознаване с книгата помага прочитането на предговора ѝ, преглеждането на съдържанието и справочния апарат.

От предговора узнаваме въпросите, на които тя е посветена, историята на нейното създаване, източниците въз основа на които е написана, а също така и за какви читатели е предназначена.

Необходимо е да се чете и да се осмислят изложението, приведените доказателства, примери, бележки и факти. Четейки дадено произведение непрестанно трябва да си отговаряме на въпроси, като : За какво говори автора и с какво доказва своите виждания ? При четенето не бива да остават неизвестни думи и термини.

По трудните научни произведения се четат повторно, а при по сложните се налага задължително да правим записки. Воденето на записки е полезно, но всеки трябва да изгради умения за воденето им и да познава добре различните видове записки. Кои са те?

Цитат или **Извадка** - Това е част от авторския текст, който се записва дословно. Цитираната мисъл се загражда в кавички, а под нея се посочва източника, от който е взета.

План - това е списък на основните въпроси, разгледани в дадена книга или статия. Съобразен е с последователността на изложението и логичната връзка на произведението.

Тезис - заема междинно място между план и конспект. В него се формулират основните моменти от съдържанието на книгата. Той представлява отговор на въпросите от плана и в никакъв случай не е просто изложение на прочетеното. С него се определят главните въпроси на книгата. Тезисите биват:

п р о с т и - не включват доказателства, а само най-основни положения;

с л о ж н и - разясняват сбито формулирането на основните положения;

Конспект - сбит, последователен разказ на книгата. В него се конкретизират както основните проблеми, мисли, извадки, така и тяхното обосноваване с данни и цитати. Конспектът представлява до голяма степен самостоятелно творческо разработване и излагане на материала. Конспектът е най-обхватната форма за правене на записки от книгата. В конспекта трябва да се отбелязват заглавието на произведението, автора, издателството и годината.

Реферат - отразява накратко чрез преразказ съдържанието на публикацията. За него е характерна логиката и наличието на много фактически данни и извадки. Той е един вторичен документ.

Резюме - сбито и кратко изложение на съдържанието на прочетената книга и статия, в която се изтъква основното и се дава оценка.

Анотация - дава кратка характеристика на прочетеното и на неговото значение.

За да решим каква записка ще правим от значение е целта на четенето, степента на предварителната ни подготовка и опитът ни за работа с книгата.

СПРАВОЧНИ ИЗДАНИЯ И РАБОТА С ТЯХ

Според БДС **справочник** е издание, което съдържа кратки сведения с научен или приложен характер, подредени удобно за бързо намиране. Понятието "справочник" трябва да има възможно най-широк обхват, тъй като в процеса на преодоляване на информационната криза се създават много справочни издания в книжен и електронен вид.

Справочник е всяко издание, което дава библиографска и фактографска информация, изработено във вид удобен за бързо намиране и предназначено за непосредствено четене. Справочниците са особен вид печатни произведения със свои отличителни белези. Главна отлика на справочника от всички останали печатни произведения се определя от начина на използването му. Справочниците използват частично, от време на време, но многократно. Друга характерна особеност на справочниците е, че съдържат конкретни данни. Съществена особеност е начинът, по който са предадени данните : сбито, точно и ясно.

Важен белег на всеки справочник е начинът на подреждане и разположение на материалите. Основното е те да бъдат лесно намерени от читателите. Най-често срещаният начин за подреждане е азбучният, при който под ключови думи или предметни понятия е подреден целият материал. Друго нареждане е хронологичното, т. е. фактите и събитията са подредени последователно по време. Нареждането може да бъде и систематично.

Основните видове същински справочници са:

Енциклопедия - справочно издание в един или повече тома, което съдържа систематизирани основни сведения от всички или един отрасъл на знанието и практическата дейност, изложени във вид на кратки статии, разположени азбучно или тематично, по правило придружени от списък на литература.

Те съдържат максимално информация в минимален обем.

Речник - названието "речник" се употребява за означаване на твърде голямо множество - справочници : езикови речници, терминологични, специални и др.

Най-общо под речник се разбира списък от думи, най-често азбучен, с някаква информация за тях - обяснение, тълкуване, произношение, правопис, употреба, граматически признаци и др.

Речниците имат две основни функции:

- информационна
- нормативна

Според съдържанието си те биват:

- лингвистични /езикови/ - разкриващи лексикалното значение на думата;
- терминологични - обясняват определено понятия, означени с термини и са на границата между лингвистичните и специалните справочници.

Езиковите речници от своя страна биват : едоезични, двуезични, тълковни, синонимни и др.

Основните речници, които всеки ученик трябва да познава са:

1.**Български тълковен речник** - разкрива богатството на българския книжовен език. В него е събрана лексиката на съвременния ни език ведно с диалектните думи и архаизми.

2.**Правописен речник на български език** - думите в него са подредени в строг азбучен ред. В началото на речника са дадени правилата и принципите на българския правопис.

3. **Правоговорен речник на българския език** - пръв помощник за усвояване на българския литературен език.

4. **Синонимен речник на съвременния български език** - чрез него усвояваме богатството на нашия език.

5. Не рядко в нашите ежедневни речевни контакти употребяваме или срещаме думи от чужд произход. Случва се понякога да се изправяме пред трудности свързани с тяхното осмисляне и употреба. На помощ идва **"Речник на чуждите думи в СБЕ"**.

Друг вид справочник е **"ръководството"** - то е предназначено да дава сведения "как да направим" или "как да извършим" нещо с известна логическа или временна последователност.

"Наръчникът" е друг вид справочник - в него можем да открием сбор от факти, данни, свързани с една област или тема. Те съдържат информация от твърде практично естество.

Днес много често използваме справочници в електронна форма.

Те се създават на основата на печатните справочници, но чрез автоматизирана обработка и разпространение на информацията. Основни предимства – бърз и лесен, непрекъснат (24/7) достъп, възможност за непрекъсната актуализация, за лесно получаване на информацията, за включване на мултимедия и линкове към други справочници или първични документи. Както и печатните, те са две големи групи – за библиографска и фактографска информация. Автоматизираната обработка на информацията при тях обаче води до често смесване на двата вида!

Етапите на поява на електронни енциклопедии са следните:

- ▶ 80-те години на XX век – първите електронни енциклопедии на компактдиск
- ▶ 90-те години на XX век – разпространение на мултимедийните електронни енциклопедии
- ▶ От края на 90-те години насам – възникване и развитие на онлайн енциклопедиите
- ▶ След 2001 г. – възникване и развитие на онлайн енциклопедии с отворен достъп (Wikipedia)

Най – често използвани електронни справочници днес са:

Европейски енциклопедии

1994 г. – поява на първата интернет базирана енциклопедия – Britannica. Понастоящем във виртуалното пространство са налични два онлайн продукта, собственост на Britannica. Единият е Britannica.com (или Britannica Online) <http://www.britannica.com/>, а другият – Britannica Online School and Library Site (<http://www.eb.com/>).

Български енциклопедии.

Съвременна българска енциклопедия, Gaberoff KoralSoft, 2003 – съвместна инициатива на издателство Gaberoff и фирма KoralSoft Multimedia, която разработва софтуера. Базира се на печатната версия на "Съвременна българска енциклопедия", Gaberoff, 2003 г. Първоначално се появява на компактдиск.

Връзки към други собствени ресурси, достъпни през електронната енциклопедия:

- ▶ Атлас на света
- ▶ Двуетични речници – на английски, немски, френски, испански, италиански
- ▶ Тълковен речник на съвременния български език, включващ над 170 000 думи

- ▶ Речник на чуждите думи в българския език
- ▶ История на България – справочник

От началото на 2007 г. се разпространява в интернет безплатно на адрес <http://koralsoft.dir.bg/bgencyclopedia/>. Съдържанието включва 42 782 статии, подредени в 96 категории и допълнени с 5 388 изображения. Няма разлика с изданието на компактдиск.
Българска енциклопедия А-Я

- ▶ През 2002 г. върху CD-ROM е издадена “Българска енциклопедия А – Я”. Включва 30 000 статии в 900 категории и подкатегории в различни области, както и приложения: атлас, статистика, мерни единици и др.
- ▶ От 2005 г. – актуализирано и значително разширено онлайн издание, като съдържанието може да бъде свалено от www.encyclopedia.bg.

Независимо какъв е вида на справочниците – традиционни или електронни е необходимо у всеки ползвател да изградим умение да се ориентира в тях.